תאריך עדכון: 10/3/2017

פילוסופיה ותיאולוגיה בהלכה הקאנונית: מהמשנה ועד ארבעת הטורים

מס' הקורס : 30175/01

המרצה : ד"ר יצחק הרשקוביץ

סוג הקורס: הרצאה

שנת הלימודים : תשע"ח

סמסטר : א

היקף שעות : 1 ש"ש

אתר הקורס באינטרנט:

א. מטרות הקורס (מטרות על / מטרות ספציפיות):

התלמידים יכירו את מאפייני היסוד של הטקסטים הקאנוניים של ההלכה היהודית, ויעמדו על טיבם מבחינה הלכתית, ובעיקר מבחינה מחשבתית ותיאולוגית. זאת באמצעות עיון מעמיק בדיספוזיציות של עורכי הספרים ומחברם, וההבדלים המהותיים שבין יצירה ליצירה.

ב. תוכן הקורס: (רציונל, נושאים)

הקורס יעקוב אחר התפתחות התורה שבעל פה, מזמן העלאתה הראשונה על הכתב, בימי רבי יהודה הנשיא, ועד שלהי תקופת הראשונים, בספרד שבמאה ה-14. במהלך העיון ייבחנו מאפייני היסוד של היצירות שנכתבו בפרקי זמן אלה (המשנה, התלמודים, מדרשי ההלכה, התוספתא, כתבי הגאונים המרכזיים, הלכות הרי"ף, משנה תורה לרמב"ם, כתבי ההלכה האשכנזיים, ולבסוף ארבעה טורים לר"י בן הרא"ש), ותחולץ התפיסה התיאולוגית של המחברים באמצעות עיונים טקסטואליים בהקדמות ובפרקי יסוד. כך נגיע אל מהותה של ההלכה ותפקידה בעיני מחבריה ומעצביה לאורך הדורות.

מהלך השיעורים: (שיטות ההוראה, שימוש בטכנולוגיה, מרצים אורחים)

השיעורים יורכבו מלימוד משותף של טקסטים, שיימסרו במקראה בתחילת השנה. במקביל, תינתן הרצאה פרונטאלית, ולקראת סוף השנה יימסרו פרזנטאציות מפי התלמידים, על בסיס העבודות שיכתבו.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים: (רשימה או טבלה כדוגמת המצ"ב)

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות

1	תורה שבעל פה ותורה שבכתב	הקדמת הרמב"ם למשנה	
2	המשנה, מפעלו של ר' יהודה הנשיא	קטעים מתוך ח"נ ביאליק, משנה לעם	
3	הכתבים החיצוניים למשנה	קטעים מתוך א"י השל, תורה מן השמים	
4	כתבי הגאונים – תחילתה של קאנוניזציה	Ben-Shahar, Books, Commentators	
5	ספרי המצוות		
6	הלכות הרי"ף		
7	משנה תורה לרמב"ם	לוינגר, בן-ששון	
8			
9	ספרי ההלכה מבית מדרשו של רש"י		
10	ספרי ההלכה האשכנזיים		
11	ר' יעקב בן הרא"ש – בעל הטורים	Galinsky, תא-שמע	
12			
13	סוף תקופת הראשונים		

ג. חובות הקורס:

השתתפות ועבודה (כולל פרזנטציה קצרה).

מרכיבי הציון הסופי:

ציון מספרי - עבודה 100%.

ד. בבליוגרפיה: (חובה/רשות)

חובה

1. א"א אורבך, "מדרכי הקודיפיקציה - על ס' הטורים לר' יעקב ברבי אשר ", דברי האקדמיה האמריקנית למדעי היהדות 46-47 (1980), עמ' א-יד.
2. ח"נ ביאליק, "משנה לעם", תרצ"ב. (http://benyehuda.org/bialik/article20.html)
3. מנחם בן-ששון, ""משנה תורה לרמב"ם: לדרכי יצירת קנון בחיי מחבר", בתוך: מנחם בן-ששון ואחרים (עורכים), הקנון הסמוי מן העין, ירושלים תשע"א, עמ' 133-201.
4. מיכה יוסף ברדיצ'בסקי, "ספרי דת". (http://benyehuda.org/berdi/sifrey_dat.html)
5. משה הלברטל, מהפכות פרשניות בהתהוותן, ירושלים תשנ"ז.

6. א״י השל, תורה מן השמים באספקלריה של הדורות, כרך ראשון, ניו-יורק תשכ״ב, עמ׳ 3-23.
7. הרמן כהן, דת התבונה ממקורות היהדות, ״החוק״, עמ׳ 365-395.
8. יעקב לוינגר, ״תורה שבכתב ותורה שבעל פה״, הרמב״ם כפילוסוף וכפוסק, ירושלים תש״ן, עמ׳ 56-66.
9. אליעזר מאיר ליפשיץ, ר׳ שלמה יצחקי, ורשה תרע״ב.
10. יוחנן סילמן, קול גדול ולא יסף, ירושלים תשנ״ט.
11. אבי שגיא, הרהורים על המכשלות ועל האתגרים בפילוסופיה של ההלכה, בתוך: אבינעם רוזנק (עורך), עיונים חדשים בפילוסופיה של ההלכה, ירושלים תשס״ח, עמ׳ 14-72.
12. יהודה צבי שטמפפר, ״סמכות המחבר והקנון ההלכתי בתקופת הגאונים״, בתוך: מנחם בן-ששון ואחרים (עורכים), הקנון הסמוי מן העין, ירושלים תשע״א, עמ׳ 202-216.
13. ישראל תא-שמע, ״רבנו אשר ובנו ר׳ יעקב בעל הטורים: בין אשכנז לספרד״, פעמים 47-46 (תשנ״א), עמ׳ 75-91.
14. Meir Ben-Shahar, ״ Books, commentators, and the democratization of knowledge in the Geonic period,״ in: Daphna Ephrat and Meir Hatina (Eds.), *Religious Knowledge, Authority, and Charisma; Islamic and Jewish Perspectives* (Salt Lake City: University of Utah Press, 2014), 131-146.
15. Yehuda Dov Galinsky, ״Ashkenazim in Sefarad: the Rosh and the Tur on the codification of Jewish law,״ *Jewish Law Annual* 16 (2006), 3-23.

רשות

16. שמחה אסף, ״משיירי ספרותם של הגאונים״, תרביץ 15 (תש״ד), עמ׳ 27-35.
17. יוסף פאור, ״מקומו של ׳משנה תורה׳ במערכת החינוכית של ספרד והמזרח התיכון״, חקירה ח (תשס״ט), עמ׳ ה-לב.
18. Menahem Ben-Sasoon, ״Religious leadership in Islamic lands: forms of leadership and sources of authority,״ in: Jack Wertheimer (ed.), *Jewish Religious Leadership* (New York: Jewish Theological Seminar, 2004), vol. 1, 177-209.
19. Moshe Chigier, ״Codification of Jewish Law,״ *Jewish Law Annual* 2 (1979), 3-32.
20. Leonard R. Levy, ״The decisive shift : from Geonim to Rabbi Yitshak Alfasi,״ in: Joel Roth, Menahem Schmelzer, Yaacov Francus (eds.), *Tiferet leYisrael; Jubilee Volume in Honor of Israel Francus* (New York: Jewish Theological Seminary, 2010), 93-130.